

Postupanje u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, nasilja u obitelji i seksualnog nasilja

Uvod

Nasilje u obitelji oblik je diskriminacije i predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava, društveni je, osobni i obiteljski problem koji uzrokuje duboke zdravstvene, socijalne i druge posljedice na pojedinca, obitelj i zajednicu.

Za učinkovito rješavanje i sprječavanje neželjenih pojava obiteljskog nasilja potrebna je čvrsta povezanost, angažman i dosljedna primjena zakonom propisanih obveza postupanja svih uključenih institucija.

Zdravstveni radnici su stručnjaci koji imaju važnu ulogu u prevenciji i prepoznavanju nasilja i zanemarivanja, prvenstveno djece i žena, a posebno starijih i nemoćnih koji su često izolirani u svojim domovima i koji, osim sa osobom koja za njih brine jedino dolaze u kontakt sa zdravstvenim radnicima. Najčešće su to: zdravstvena njega u kući, patronažna zdravstvena zaštita i obiteljski liječnik.

1. Što je sve nasilje u pogledu navedenih protokola^{1,2,3)}

Zakon propisuje da je nasilje:

- a) **primjena fizičke sile** uslijed koje je nastupila tjelesna ozljeda
- b) **tjelesno kažnjavanje** ili drugi način ponižavajućeg postupanja prema djeci
- c) **psihičko nasilje** koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost
- d) **spolno uznemiravanje**
- e) **ekonomsko nasilje** kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci,
- f) **zanemarivanje potreba osobe** s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.
- g) **medicinsko zanemarivanje djece koje uključuje:**
  - (1) izostanak brige o:
    - djetetovoj zdravstvenoj zaštiti,
    - potrebama savjetovanja s liječnikom u slučaju bolesti i/ili ozljeda,
    - redovitim cijepljenjima i sistematskim pregledima,
    - redovitom uzimanju lijekova,
  - (2) ne dovodenje djeteta na:
    - potrebne medicinske zahvate i tretmane,
    - preglede liječniku i sl.

Pokazatelji medicinskog zanemarivanja djece mogu biti neliječene bolesti i poremećaji (kronične upale, neliječeni prijelomi, infekcije sl.).

2. Tko je obvezan postupati po protokolima^{1,2,3)}

Protokol je operativni dokumentu koji određuje način postupanja u pojedinim slučajevima nasilja. Protokolom su propisane obveze u postupanju:

- državnih tijela (**zdravstva**, znanosti i obrazovanja, socijalne skrbi, pravosuđa i policije),
- službe za pomoć žrtvama i svjedocima i
- probacijske službe.

Definirana je uloga organizacija civilnoga društva i medija u senzibilizaciji javnosti na problem nasilja.

3. Obveza prijavljivanja nasilja u obitelji

Zdravstveni radnik kao i svi ostali, koji u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama nasilja u obitelji, dužni su prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svojih poslova, kao i kada posumnjaju da je malodobnoj i nemoćnoj osobi zdravstveno stanje ozbiljno ugroženo, zapuštanjem ili zlostavljanjem.

4. Što liječnik treba učiniti u slučaju nasilja u obitelji i drugih oblika nasilja ili sumnje na nasilja, u skladu s protokolima^{1,2,3)}

Opća načela:

- Obvezno je žurno postupanje i individualni pristup žrtvi nasilja u obitelji. Potrebno je utvrditi uzroke i način nastanka ozljeda te obaviti sveobuhvatan zdravstveni pregled cijelog tijela.
- Prema žrtvama nasilja postupati obzirno, nepristrano i stručno, pokazati brigu i razumijevanje, poštujući njihovo dostojanstvo. Posebno obzirno se odnositi prema djeci, ženama, osobama s invaliditetom i osobama starije životne dobi, ne ocjenjujući postupak žrtve, imajući u vidu da je za nasilno ponašanje odgovoran počinitelj nasilja.
  - Razgovarati sa žrtvom oprezno, postavljati pitanja kako bi se žrtva ohrabrila i povjerala o postojanju nasilja u obitelji. Pokušati saznati što više okolnosti nastanka ozljede, odnosno zdravstvenog stanja žrtve.
  - Razgovor treba usmjeriti i na druge oblike nasilja, ne samo fizičkog, osobito kod posebno ranjivih skupina.
  - Treba osigurati okruženje u kojem će se žrtva osjećati sigurno što znači razgovor obaviti nasamo sa žrtvom, uvjeriti žrtvu u povjerljivost informacija i zadobiti njeno povjerenje.
- Sumnju na nasilje obvezno je prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu, te nadležnom centru za socijalnu skrb radi poduzimanja mjera za zaštitu žrtve, osobito djeteta, osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi.

- Ako žrtva seksualnog nasilja dođe u zdravstvenu ustanovu bez pratnje policije, zdravstveni radnici obvezni su bez odgode pozvati policiju. Ako je žrtva maloljetna, potrebno je obavijestiti roditelje (osim ako se sumnja da su roditelji počinitelji nasilja), odnosno zakonske zastupnike djeteta ili stručnog radnika u centru za socijalnu skrb.
  - Ukoliko je **žrtva nasilja** u obitelji osoba s duševnim smetnjama ili osoba liječena od alkoholizma i drugih ovisnosti, ako se procijeni potrebnim, treba je uputiti na liječenje i o tome obavijestiti centar za socijalnu skrb i policiju.
  - Ukoliko je **počinitelj nasilja** u obitelji osoba s duševnim smetnjama ili osoba liječena od alkoholizma i drugih ovisnosti, treba ga po potrebi uputiti na liječenje i o tome obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb i/ili policiju.
  - Ako se počinitelj nasilja ne upućuje na liječenje, prije otpuštanja iz zdravstvene ustanove, zdravstveni djelatnici o tome moraju obavijestiti policiju, nadležni centar za socijalnu skrb i žrtvu, ako raspoložu podacima o žrtvi i njejoj adresi, u najkraćem mogućem roku.
- Medicinska dokumentacija treba biti detaljna, sadržavati sve podatke koji mogu biti od koristi. Po mogućnosti trebala bi sadržavati i fotodokumentaciju, a u opisu događaja potrebno je navesti riječi žrtve – njeno viđenje događaja.
  - Obveza zdravstvenih radnika je međuresorna suradnja, prije svega s policijom, državnim odvjetništvom, socijalnom skrbi, pravosuđem.
  - Na traženje državnog odvjetništva, policije, suda ili centra za socijalnu skrb, zdravstvene su ustanove dužne dostaviti dokumentaciju koja je od značaja za razjašnjavanje i dokazivanje kažnjive stvari i donošenje odluka u postupcima obiteljskopravne zaštite.
  - Kada su tjelesne ozljede nanese od člana obitelji, zdravstveni radnici koji zdravstvenu zaštitu pružaju u mreži javne zdravstvene službe, dužni su obavijestiti regionalni ured odnosno područne službe HZZO-a, prema mjestu prebivališta odnosno boravišta osigurane osobe, putem obrasca „Prijava ozljede/bolesti“ (web stranica HZZO-a, rubrika „Tiskanice“ ili na poveznici: https://hzzo.hr/wp-content/uploads/2013/10/Prijava_Ozljede_Bolesti-1.pdf)
  - Obvezno je savjetovanje žrtve na način na koji to može razumjeti o njenim zakonskim pravima, osobito o pravima djeteta.
  - U slučaju seksualnog nasilja pregled žrtava obavlja se u bolnicama i klinikama, ali u koliko žrtva dođe u ustanovu na razini primarne zdravstvene zaštite, kod sumnje na seksualno nasilje, nakon pružene prve pomoći, žrtva se upućuje u bolnicu ili kliniku.

- Zdravstvene ustanove obvezne su žrtvi seksualnog nasilja pružiti žurnu i sveobuhvatnu zdravstvenu skrb, bez obzira kada je seksualno nasilje počinjeno.
- Važno je prepoznavanje rizičnih čimbenika za razvoj nasilničkog ponašanja i prepoznavanje rizika za ponavljanje nasilja u obitelji i pravovremena intervencija u svrhu sprječavanja nasilja u obitelji i međugeneracijskog prijenosa nasilja.
- Posebnu pažnju treba posvetiti osobama starije životne dobi koje su slabo pokretljive i u kontaktu su s vrlo malim brojem ljudi. Najčešći oblik nasilja nad takvim osobama je zanemarivanje, psihičko i ekonomsko nasilje. One same rijetko prijavljuju nasilje jer su u strahu od zlostavljača i uglavnom su ovisni o zlostavljaču.
- U postupanju potrebno je štititi najbolji interes djeteta sukladno odredbama Konvencije o pravima djeteta i Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava. Štititi interes žena izloženih rodno utemeljenom nasilju i nasilju u obitelji sukladno prihvaćenim konvencijama te poštivati odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u slučaju kada je žrtva nasilja osoba s invaliditetom.

Nasilje u obitelji je i zdravstveni problem, a njegovo prepoznavanje, sastavni je dio zdravstvene usluge koju zdravstveni radnik pruža u domu pacijenta.

Zdravstveni radnici su dužni prepoznati nasilje i prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu i centru za socijalnu skrb s kojim su u obvezi surađivati. Liječnici primarne zdravstvene zaštite, osobito obiteljske medicine, patronažne sestre, medicinske sestre koje obavljaju djelatnost zdravstvene njege u kući, ulaze u domove svojih pacijenata. Svi oni bi trebali biti u mogućnosti prepoznati znakove fizičkog, psihičkog ili ekonomskog nasilja u obitelji, nad bilo kojim članom obitelji.

Razmjena informacija, čvrsta povezanost, angažman i dosljedna primjena zakonom propisanih obveza postupanja, svih uključenih institucija, ključni su za učinkovito rješavanje i sprječavanje neželjenih pojava zlostavljanja i zanemarivanja djece, obiteljskog i seksualnog nasilja.

5. Sankcije - u slučaju ne prijavljivanja nasilja i sumnje na nasilje, predviđena je novčana kazna u iznosu od:

- ✓ najmanje 3 000,00 kuna do 10 000,00 kuna za zdravstvene radnike - Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 100/18, 125/19, 147/20)
- ✓ od 5 000,00 do 10 000,00 kuna za liječnike Zakonu o liječništvu (NN 121/03, 117/08) i Zakon o dentalnoj medicini (NN 121/03, 117/08, 120/09)

Po Kaznenom zakonu – kazneno djelo može se počinuti nečinjenjem (članak 20)

Zakonu o kaznenom postupku ne prijavljivanje se može okarakterizirati kao kazneno djelo počinjeno nečinjenjem.

U nastavku su poveznice na Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i sva tri protokola:

- **Protokoli ^{1,2,3}:**
  1. [Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji](#)
  2. [Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja](#)
  3. [Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece](#)

- [Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji](#)